

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

9/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxonovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy

maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Насретдинова Дилфуза Мухаммадиновна</i> ЖЕНЩИНЫ ТАТАРКИ В КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ ТУРКЕСТАНА	13-19
<i>Хужаниязов Уктам Ешбаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҚ ДАВЛАТ АКАДЕМИК МУСИҚАЛИ ТЕАТРИ МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА	20-25
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich</i> SURXONDARYO VA QASHQADARYO VILOYATLARIDA DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR, AHOLI BANDLIGI VA MIGRATSIYA JARAYONLARI	26-32
<i>Yakubov O'tkir Shermamatovich</i> XX ASRNING UCHINCHI CHORAGIDAGI IQTISODIY, IJTIMOY O'ZGARISHLAR VA ULARNING DEMOGRAFIK JARAYONLARGA TA'SIRI	33-37
<i>Саидбобоева Гулзора Нематжоновна</i> ЎРТА ОСИЁ ЭНЕРГЕТИКЛАРИНИНГ I СЪЕЗДИ ХУСУСИДА	38-43
<i>Muminov Orifxuja</i> QIZILQUMNING LANDSHAFTI VA TARIXIY GEOLOGIYASI	44-49
<i>Avalova Gulshod Murodullayevna</i> HOJI BEKTOSH VALI – MUTASAVVUF FAYLASUF. HOJI BEKTOSH VALI MAJMUASI: TARIXI VA BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	50-55
<i>Айтмуратова Жаньлсын Жалгасовна, Жамалов Нурлан Юсупович</i> БУЮК АЛЛОМАЛАРИМИЗНИНГ МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ АСОСИЙ ВАЗИФАМИЗ	56-61
<i>Qurbonova Marg'uba</i> TIL SOHASIDAGI O'ZBEKISTON HUKUMATI SIYOSATI, O'ZBEK TILINING DAVLAT TILI SIFATIDAGI NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	62-68
<i>Shoto'rayeva Sitora Xudoyberdi qizi</i> BUXORO XONLIGIDA TOJIDDIN HASANHOJANING TUTGAN O'RNI VA IJTIMOY FAOLIYATI	69-72
<i>Убайдуллаева Моҳисадаф Суннатилла қизи</i> ҚЎҒИРЧОҚ ЎЙИНИНГ ЭНГ ҚАДИМГИ НОМОДДИЙ МАДАНИЙ МЕРОС СИФАТИДА	73-76
<i>Xoliqulov Rustam Sharipovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SOHASIDAGI AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR	77-82
<i>Fayziyev Farrux Uktamovich</i> IMKONIYATI CHEKLANGAN INSONLAR O'RTASIDA O'TKAZILADIGAN XALQARO SPORT MUSOBAQALARINING RIVOJLANISH TARIXI	83-90
<i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> МЕҲНАТ МИГРАНТЛАРИНИ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШНИНГ АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ	91-96

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Abduvohidov Behzod</i> ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI O'RNI	97-107
<i>Abdullaev Altinbek Yanqibaevich, Hoлиёров Парда Саъдуллаевич</i> КОРХОНАЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	108-124
<i>Payazov Murod Maksudovich</i> “O‘ZBEKISTON TEMIR YO‘LLARI” AJDA YO‘LOVCHI TASHISH TIZIMINI MODERNIZATSİYALASH DAVR TALABI	125-131
<i>Юнусов Бегенч Мавланбердиевич</i> ИҚТИСОДИЁТ ТАРМОҚЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ РИВОЖЛАНИШИНИ БАШОРАТЛАШ, УЛАРНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	132-143
<i>Qo‘chqarov Baxtiyor Hoshimjanovich, Sayitbaev Shermirza Datkamirzaevich</i> KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI AYLANMA VOSITALARINI SHAKLLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	144-151
<i>Мадрахимов Кахрамон Эгамберганиевич</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТНИНГ СТРАТЕГИК УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ	152-161
<i>Palvaniyazov Anvar Amatovich</i> МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИЙОТИГА ХОРИЙИY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHDA INVESTITSION SIYOSATNING AHAMIYATI	162-165
<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSİYALARINI SHAKLLANTIRISH BO‘YICHA ХОРИЙИY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH	166-172
<i>Rahmanova Rushana</i> O‘ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJI VA KADRLAR TAYYORLASHDAGI MUAMMOLAR	173-178
<i>Hayrullayev Shaxram Yunus o‘g‘li</i> SAMARQAND VILOYATIDA XIZMAT KO‘RSATISH SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA DINAMIKASI	179-186
<i>Qodirov Bahodir Tursunovich</i> “QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI”NING O‘ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY TARAQQIYOTIDAGI O‘RNI	187-192
<i>Bekjanov Dilmurad Yuldashovich, G‘oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich</i> LIZING MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHDA SAMARALI MARKETING STRATEGIYALARINING AHAMIYATI	193-199
<i>Masharipova Durdona</i> RAQAMLI PLATFORMALARNING GLOBAL TASHQI SAVDOGA TA‘SIRI: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	200-206
<i>Нурмухамедова Барно Исмаиловна, Урунова Гульнара Чарикулиевна</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВНОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	207-213

Xidirova Marg'uba Rustamovna, Zakirov Asilbek Adilovich
 KORPORATIV BOSHQARUV MEKANIZMLARI ORQALI AKSIYADORLIK JAMIYATINING
 RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH 214-218

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Ismoilov Maxamadixon
 TALABALARDA FALSAFIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB
 MUAMMOLARI 219-223

Shaydullayev Normuhammad
 INSON VA JAMIYAT O'ZARO ALOQALARI: MUVOZANAT VA RIVOJLANISH 224-228

Раджапбоева Хуршида Мақсудовна
 ШАРОФ РАШИДОВ БАДИИЙ-АДАБИЙ МЕРОСИДАГИ ЭСТЕТИК КЛИШЕНИНГ
 УНИКАЛ ЎЗИГА ХОСЛИГИ 229-233

Abdullayeva Marhabo Uskinbayevna
 YUSUF XOS HOJIB "QUTADG'U BILIG" ASARIDA AXLOQ MASALASI..... 234-239

Ризаев Илҳом
 ТАРТИБ ВА ХАОС: ЎЗ-ЎЗИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ҲОЯЛАРИНИНГ
 ТАРИХИЙ ТАДҚИҚИ 240-247

Niyozova Nilufar
 OQILONA TURMUSH SHAROITINI YARATISHDA OILANING O'RNI 248-252

Usmonov Farrux
 FAN ETIKASI TUSHUNCHASINING TIZIMLI TAHLILI 253-258

Mirjavxarova Feruzaxon Usmonjonovna
 AYOLLARNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING IJTIMOY, IQTISODIY VA MADANIY ASOSLARI:
 TARIXDAN BUGUNGI KUNGACHA 259-266

Primov Baxriddin Abdiraxmonovich
 JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MA'NAVIY VA G'OYAVIY
 MEKANIZMLAR 267-272

Raxmankulov Farxod Raximkulovich
 ISLOHOTLAR JARAYONIDA MULKDORLAR QATLAMINING MILLIY O'ZLIGINI
 ANGLASHINING O'ZIGA XOS JIHATLARI 273-278

Asatov Sodiq Safarovich
 YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARGA PRAGMATIK
 YONDASHUVLARNING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI 279-284

Yusupova Feruza Zoyirovna
 AXLOQIY TAFAKKURNING TAKOMILASHUVIDA AXLOQIY IDEALGA BO'LGAN
 EHTIYOJ 285-290

Aripova Zulfiyaxon Solijonovna
 SINERGETIKANING FALSAFIY VA IJTIMOY DUNYOQARASHGA TA'SIRI 291-296

Saodatov Alimardon Abduraxmonovich
 YOSHLARDA TABIAT IFLOSLANISHINI OLDINI OLIH VA UNI ASRAB AVAYLASH
 MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH 297-302

<i>Matluba Abduqodirovna Abdalimova</i> FALSAFIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA ANALITIK VA KRITIK YONDASHUVLAR	303-307
<i>Safarova Tumaris Rustamkulovna</i> KOTIB CHALABIYNING SHARQ ILM-FAN TARAQQIYOTIDA TUTGAN O'RNI	308-312
<i>Tursunov Muxiddin Boltaevich</i> АФСОНАВИЙ ДУНЁҚАРАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА УНИНГ ИНСОН ТАФАККУРИГА ТАЪСИРИ	313-316
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> XRISTIANLIK DININING KELIB CHIQISHI VA G'ARB DAVLATLARIGA TARQALISHI	317-326
10.00.00 - FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Karimova Ozodakhon Avazovna</i> LINGUOPRAGMATIC STUDY OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A SOMATIC COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	327-338
<i>Sayfiddinova Gulnoza</i> MILLIY UYG'ONISH DAVRI QO'QON ADABIY MUHITIDAGI AYRIM TURKUM SHE'RLARNING JANRIY XUSUSIYATLARI	339-344
<i>Abdullayev Ziyodbek Mansurovich</i> O'ZBEK VA NEMIS TILLARI ANTROPONIMIKASIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR: KONTRASTIV TAHLIL	345-352
<i>Otaboyeva Mazmuna Rahimovna</i> FE'LNING SEMANTIK VA GRAMMATIK KATEGORIYALARIDAGI DARAJALANISHI: O'ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA	353-359
<i>Алиева Эльвина, Темирова Озода</i> ПОВЕЛЕНИЯ И ПОБУДИТЕЛЬНЫЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ СО ЗНАЧЕНИЕМ ЖЕЛАНИЯ В ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ В. Ф. ХОДАСЕВИЧА	360-365
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat o'g'li</i> BADIIY TARJIMADA LEKSIK-GRAMMATIK TRANSFORMATSIYALAR TADQIQI (JON GRINNING "THE FAULT IN OUR STARS" ROMANINING O'ZBEK TILIGA TARJIMASI MISOLIDA)	366-372
<i>Maxmudova Farangiz Muzaffar qizi</i> SAID AHMAD HAJVIYALARIDA YUKLAMALARNING AHAMIYATI	373-378
<i>Abdumajitov Xurshid Alisher o'g'li</i> MULOQOT VA MADANIYAT SHARHIDAGI SPORT TILI	379-382
<i>Rajabova Karomat Chorshanbi qizi</i> TURKOLOGIYADA SO'ZLASHUV USLUBIGA DOIR IZLANISHLAR	383-389
<i>Abdujalilova Ruxshona Abdug'afforzoda</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA JINOIY LINGVISTIK BIRLIKLARNING SHAKLLANISHIDA STILISTIK VOSITALARNING O'RNI	390-396
<i>Xasanova Kamila Baxtiyorovna</i> STUDYING ETHNOGRAPHIC VOCABULARY IN THE UZBEK LANGUAGE	397-401
<i>Бобаева Шахноза</i> ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ В РЕЧИ	402-407

<i>Рузибаева Азиза Қахрамановна</i> АВАЗ ЎТАР ИЖОДИНИНГ ЎЗБЕК ТИЛИГА ТАЪСИРИ	408-413
<i>Umurzakova Aygul Umarovna</i> ARAB TILSHUNOSLIGIDA ZIYORAT TURIZMI TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH JARAYONI	414-418
<i>Sobirova Nodirabegim Murodjon qizi, Egamberdiyeva Sarvinoz Esonali qizi</i> STILISTIK FIGURALARNING TARJIMADAGI O'ZIGA XOSLIGI	419-423
<i>Xo'jamberdiyeva Gavhar Ilhom qizi</i> INGLIZ TILIDA "CHILD" KONSEPTINI AKS ETTIRUVCHI NOMINATSIYALAR	424-427
<i>Мирзаева Феруза Самижоновна</i> ЎЗБЕК ХАЛҚ МАҚОЛЛАРИДА АНТРОПОНИМЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ	428-433
<i>Badalbayeva Maloxat Yulchiyevna</i> TRANSLATION FEATURES OF EMERGENCY TERMS IN ENGLISH AND UZBEK: A COMPARATIVE ANALYSIS	434-438
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SOHASIDAGI O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI NEOLOGIZMLARNING YASALISH USULLARI VA QO'LLANILISH XUSUSIYATLARI	439-444
<i>Po'latova Sarvinoz Botir qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA ZIDDIYATLI KOMMUNIKATSIYANING LIGVISTIK EKSPERTIZASI	445-449
<i>Aripova Saodat Taxirovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI NIKOYALAR TARJIMASINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI	450-453
<i>Azamatova Gulnoza</i> THE GRAMMATICAL CATEGORY OF NUMBER IN THE GERMAN LANGUAGE	454-458
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Мухитдинова Фирюза</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ	459-465
<i>Itomniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> MULKNI BEGONALASHTIRISH SHARTNOMALARIGA OID KONSEPTUAL YONDASHUVLAR	466-470
<i>Ёкубов Шухратжон Восиджон угли</i> ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК АВТОР И ИЗОБРЕТАТЕЛЬ: АНАЛИЗ ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И ИЗОБРЕТЕНИЙ, СОЗДАННЫХ ИИ, В РАМКАХ АВТОРСКОГО ПРАВА И ПАТЕНТНОГО ПРАВА	471-477
<i>Худайбердиева Мафтуна Зафар кизи</i> ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВА ДЕТЕЙ НА БЕСПЛАТНОЕ И КАЧЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ	478-483
<i>Begimov Rufat Musurmonovich</i> KONSTITUTSIYA – HUQUQ VA ERKINLIKLARIMIZ KAFOLATI	484-488
<i>Миножиддинов Абдурасул Баходирович</i> АЛИМЕНТ МАЖБУРИЯТЛАРНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	489-494

<i>Иброҳимов Азимжон Абдумумин угли</i> “ЎЗБЕКИСТОН ФУҚАРОЛИК ҚОНУНЧИЛИГИДА КОРПОРАТИВ МУНОСАБАТЛАРГА ОИД ҚОИДАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВ”	495-500
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FUQAROLIK KODEKSINING YANGI TAHRIRI LOYIHASI BIRINCHI BO'LIM 6-BOVIDAGI KONSEPTUAL MASALALAR TAHLILI	501-507
<i>Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич</i> ИЖАРА ШАРТНОМАСИГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА АЙРИМ ЁНДАШУВЛАР	508-514
<i>Саидов Бобур Баҳромжонович</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В ВЕБ-РАЗРАБОТКАХ	515-524
<i>Асадов Шаҳриддин Фаҳриддинович</i> РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА МАСЛАҲАТ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ	525-529
<i>Ганиев Нихолбек Валиевич</i> НОТИЖОРАТ КОРПОРАТИВ ТАШКИЛОТЛАР	530-536
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Ortiqova Nargiza Akramovna</i> O'QUVCHILARDA TARBIYAVIY QADRIYATLAR MANBALARI VOSITASIDA UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYANI OSHIRISHGA QARATILGAN SAMARALI PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR	537-541
<i>Jamalova Nargiza Ulug'bek qizi</i> PEDAGOGIKA VA GUMANITAR FANLARINING JAMIYATDA TA'LIMNING O'ZGARISHI VA RIVOJLANISHIDA TUTGAN O'RNI	542-547
<i>Norboyev Nabijon Narziqulovich</i> SHAHMAT O'YININING SHAXS INTELEKTUAL SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	548-553
<i>Batirov Behzod Baratovich</i> FIZIKA TA'LIM MAZMUNINI TABAQALASHTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI	554-559
<i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i> GENDER METODINING NAZARIY ASOSLARI	560-564
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIGA INNOVATSION O'QITISH USULLARINING SAMARADORLIGI VA PEDAGOGIK SHAROITLARI	565-569
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR JISMONIY TARBIYASINING PEDAGOGIK SHARTLARI	570-575
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> JISMONIY YUKLAMADAN CHARCHASH VA QAYTARILISH DAVRLARINING FIZIOLOGIYASI	576-580
<i>Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna, Erkinova Dilshoda Sherali qizi</i> BOLALARDA TADQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI SHAKLANTIRISHGA QARATILGAN PEDAGOGIK JARAYONNING ASOSIY XUSUSIYATLARI	581-586

<i>Eshdavlatov Abdullo Boybo'ri o'g'li, Uralov Sardor Abdulla o'g'li</i> TALABALARNING VOLEYBOL MASHG'ULOTLARIDA TEXNIK TAYYORGARLIGI	587-593
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA TALABALARNING MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI TIL ELEMENTLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	594-607
<i>Mirzaeva Kamola Uralovna</i> THE ROLE OF THE FAMILY INSTITUTE IN EDUCATING A PROFESSIONAL GENERATION	608-612
<i>Tursunboyeva Mukhlisa Anvar kizi</i> BILINGUALISM AS A PROMISING FORM IN CHILDREN'S EDUCATION	613-619
<i>Ҳақназарова Нилуфар Қуранбоевна</i> ТАЪЛИМ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ ШАРОИТИДА ПЕДАГОГ КАДРЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ СТРУКТУРАВИЙ-ФУНКЦИОНАЛ ТАЪМИНОТИ	620-625
<i>Sheraliyeva Shahnoza Usmanovna</i> INGLIZ TILIDA TALABALAR YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA TURLI YOZMA MATN NAMUNALARINI TAHLIL QILISHGA QARATILGAN MASHQLARNING AHAMIYATI	626-633
<i>Джанабаева Адина</i> ВОЗМОЖНОСТИ ЦИКЛА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ФОРМИРОВАНИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	634-641
<i>Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich</i> TALABALARNING JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARIDA KUCH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH	642-646
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> QASHQADARYO VILOYATIDA PEDAGOGIKA FANINING RIVOJLANISHIDA XOTIN-QIZLARNING O'RNI	647-651
<i>Садиев Валижон</i> СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ РАЗВИТИЯ ПАТРИОТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ УЧАЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	652-657
<i>Pulatova Muhabbat Egamberdievna</i> UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA O'QITUVCHILARDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYASI	658-663

Received: 10 November 2024
Accepted: 15 November 2024
Published: 25 November 2024

Article / Original Paper

USING FOREIGN EXPERIENCE IN FORMING INDUSTRIAL AGGLOMERATIONS IN THE REGIONS

Rakhimbaev Akmal Azatboevich,

Doctor of Philosophy in Economics, PhD.

Associate Professor of the Department of Tourism, UrSU

Email: rakhimbaevakmal@gmail.com

Abstract. One of the main directions of the industrial development policy implemented in the developed countries of the world is the application of innovative technologies, ensuring the effective integration of industrial complexes in the directions of agglomeration. World experience shows that today one of the important directions of effective development of the territories of countries is the formation of industrial agglomerations. This article presents research on effective organizational mechanisms for the formation of agglomerations in countries with a developed world industrial agglomeration, such as the USA, China, Japan, and Poland.

Key words: industry, agglomeration, regional industry, industrial agglomeration, foreign investments.

HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH

Raximbayev Akmal Azatboyevich,

iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD.

UrDU "Turizm" kafedrasi dotsent v.v.b.

Annotatsiya. Jahonning rivojlangan mamlakatlarda amalga oshirilayotgan sanoati rivojlantirish siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biri innovatsion texnologiyalarini qo'llash, aglomeratsiya yo'nalishlari bo'yicha sanoat komplekslari samarali integratsiyasini ta'minlashga qaratilmoqda. Jahon tajribasi shundan dalolat beradiki, bugungi kunda mamlakatlar hududlarini samarali rivojlantirishning muhim yo'nalishlaridan biri sanoat aglomeratsiyalarini shakllantirish hisoblanadi. Ushbu maqolada jahon sanoat aglomeratsiya sohasi rivojlangan AQSH, Xitoy, Yaponiya, Polsha kabi mamlakatlarda aglomeratsiyalarni shakllantirishning samarali tashkiliy mexanizmlarini haqida izlanishlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: sanoat, aglomeratsiya, hududiy sanoat, sanoat aglomeratsiyasi, xorijiy investitsiyalar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI9Y2024N22>

Kirish. Xorijiy rivojlangan mamlakatlar sanoati siyosatining asosiy yo'nalishlari zamonaviy texnologiyalarini qo'llash, mintaqalarda sanoat komplekslari va mahalliy klasterlar faoliyatini raqobatbardoshligini oshirish bilan birga qo'shilgan qiymat zanjirini yaratish orqali raqobatbardoshlikka erishishdan iboratdir. Jahondagi sanoati rivojlangan AQSH, Yaponiya, Xitoy va Koreya kabi mamlakatlar sanoat aglomeratsiyalarini yaratish asosida shakllangan

sanoat klasterlari jahon sanoatida yaratilayotgan qo‘shilgan qiymatni 50 foizidan, innovatsiyalarning 85 foizidan ortig‘iga egalik qilmoqda[1; 11-12 b.].

Adabiyotlar tahlili. Sanoat aglomeratsiyasi va taraqqiyoti Sharqiy Osiyodagi mamlakatlari olimlari tomonidan keng o‘rganiladi. Jumladan, Xitoy mintaqalarining statistik tahlili asarida mualliflar sanoat aglomeratsiyasi va Sharqiy mamlakatlarida iqtisodiy rivojlanish va o‘shish bilan bog‘liqligi masalasini keng muhokama qilingan[2; 295-319 b.] Ular aglomeratsiya va iqtisodiy samaradorlik o‘rtasidagi ijobiy munosabatni topishga qaratilgan tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, Xitoyning global rivojlanishi Sharqiy mamlakatlarning boshqa iqtisodlaridagi mintaqaviy rivojlanish bilan juda ko‘p umumiyliklarga ega hisoblanadi. Turli statistik tadqiqotlar orqali Xitoyda aglomeratsiya va iqtisodiy samaradorlik o‘rtasidagi kutilgan ijobiy munosabatni samara berganligi aks etgan. Ular ishlab chiqarishning turli tarmoqlarida sanoat aglomeratsiya va samaradorlik o‘rtasidagi kuchli ijobiy bog‘liqlik mavjud ekanligini asoslaydi. To‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar, aglomeratsiyalar va sinergiya samaralarini muhokama qilish bo‘yicha ham ko‘plab mamlakatlarda tadqiqotlar olib boriladi. Jumladan, mualliflar to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar, aglomeratsiyalar va aglomeratsiya samaralarini hisoblash bo‘yicha turlicha yondashuvlarni taklif etishadi[3; 583-600 b.].

Tadqiqotlarda xorijiy investitsiyalar qanday qilib ayrim hududlarda firmalarning aglomeratsiyasiga olib kelishi mumkinligini asoslovchi modellarni taqdim etadi. Aksariyat tadqiqotlarda esa mamlakatlarda shakllangan sanoat aglomeratsiyalariga investitsion rivojlanishni baholash uchun xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalarining ko‘payishini baholaydi. Shuningdek, xorijiy investitsiyalar qanday qilib ayrim hududlarda firmalarning aglomeratsiyasiga olib kelishi mumkinligini asoslovchi tadqiqotlar ham mavjud. Ko‘plab xorijiy mamlakatlarda amalga oshirilgan izlanishlarda “Iqtisodiy aglomeratsiyalar va sanoat klasterlarining shakllanishi va o‘shishi” bo‘yicha turli xil zamonaviy yondashuvlarni ham ishlab chiqishga harakat qilishadi. Jumladan, Kim J. Y. Doeslar tomonidan Xitoy va Hindistonda iqtisodiy aglomeratsiyalar va sanoat klasterlarining shakllanishi va o‘shishi masalasini o‘rganilgan. Yuqori darajada shakllangan aglomeratsiyalarning o‘ziga xos xususiyati mavjud bo‘lib, ularni shakllanishiga turli omillar ta‘sir ko‘rsatadi va turli mamlakatlar tajribasi bu hodisa haqida quyidagi umumiy yondashuvlarni shakllantirishga imkon beradi:

Silikon vodiysi (AQSH):

Texnologiya va innovatsiyalar markazi: Kaliforniyadagi Silikon vodiysi texnologiya va innovatsiyalar bilan mashhur bo‘lgan dunyodagi eng mashhur sanoat aglomeratsiyalaridan biridir. Yuqori darajadagi ilmiy laboratoriyalar hamda universitetlarning mavjudligi, venchur kapitali va tavakkalchilik madaniyati dinamiklik va muvaffaqiyatli klasterlarni shakllantirishga yordam bergan sanoat aglomeratsiyalari namunalaridan biridir.

Avtomobil klasterlari (Germaniya):

Ixtisoslashgan ekspertiza: Germaniya avtomobil sanoati klasterlari bilan mashhur, Shtutgart va Myunxen kabi shaharlar sanoat aglomeratsiyalari sifatida qarash lozim. Mazkur aglomeratsiyalarda avtomobil ishlab chiqaruvchilar, etkazib beruvchilar va tadqiqot institutlarining yaqinligi ushbu sektorda hamkorlik, innovatsiyalar va ixtisoslashuvni osonlashtirish asosida jamlanganligi bilan ahamiyatlidir.

Moda industriyasi (Italiya):

Dizayn va hunarmandchilik: Italiya moda va dizayn sanoatida, xususan, Milan va Florensiya kabi shaharlarda moda sanoati klasterlari yuqori darajada rivojlangan. Mazkur

hududlarda malakali hunarmandlar, dizaynerlar va moda uylari geografik mintaqaviy to'planishi kuzatilgan. Unda zamonaviy moda, o'ziga xos bo'lgan an'analar, hunarmandchilik va innovatsiyalarning noyob uyg'unligiga olib kelgan.

Bangalor (Hindiston):

Axborot texnologiyalari va dasturiy xizmatlar: Bangalor ko'plab texnologik kompaniyalar va startaplar kompaniyalar joylashgan yirik IT markazi hisoblanadi. Ushbu sanoat aglomeratsiyasining o'sishiga malakali ishchi kuchi, ta'lim muassasalari va qo'llab-quvvatlovchi hukumat kabi omillar yordam bergan.

Bostondagi biotexnologik klaster (AQSH):

Tadqiqot va Akademiya: Boston o'zining biotexnologiya klasteri bilan mashhur bo'lib, tadqiqot va ishlanmalarga katta e'tibor beradi. Nufuzli universitetlar va ilmiy-tadqiqot institutlarining mavjudligi biotexnologiya sohasida innovatsiyalarni rag'batlantirib, akademik va sanoat o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirdi.

Toyama (Yaponiya):

Toyama farmatsevtika klasteri: Toyama o'zining farmatsevtika klasteri bilan mashhur bo'lib, u yerda ko'plab farmatsevtika kompaniyalari yaqin joyda joylashgan. Klaster umumiy resurslar, bilimlarning tarqalishi va qo'llab-quvvatlovchi mahalliy infratuzilmadan foyda oladi.

Fransiyaning "Toulouse aerokosmik klaster"i (Fransiya):

Hamkorlik va innovatsiyalar: Toulouse kuchli aerokosmik klasterini yaratgan, Airbus kabi yirik kompaniyalar mazkur aglomeratsiyaning yadrosi hisoblanadi. Mazkur klasterning muvaffaqiyati sanoat ishtirokchilari, tadqiqot institutlari o'rtasidagi hamkorlik va innovatsiyalarga bo'lgan e'tibor bilan bog'liq.

Yuqorida ko'rib o'tilgan misollar sanoat aglomeratsiyalarining shakllanishiga jug'rofiy yaqinlik, malakali mehnat va resurslardan foydalanish, qo'llab-quvvatlovchi infratuzilma, hamkorlik tarmoqlari va ko'pincha qulay madaniy va tartibga solish muhitini o'z ichiga olgan omillarning kombinatsiyasi ta'sir qilishini ta'kidlaydi. Ushbu xilma-xil tajribalarni tushunish o'z sanoat klasterlarini rivojlantirishga intilayotgan mintaqalar uchun qimmatli saboqlarni berishi mumkin.

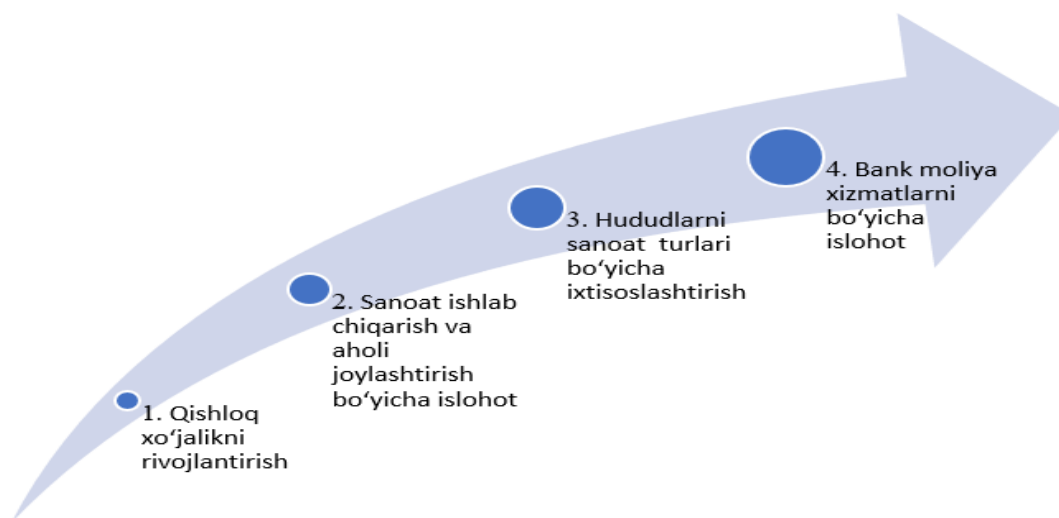
Metodologiya. Sanoat aglomeratsiyalari yoki sanoat klasterlari turli sohalar va hududlarda keng farqlanadi. Klasterlarning ahamiyati ko'pincha ma'lum bir hududda tarqalgan sanoatning tabiati bilan bog'liq. Jahonda sanoat inqilobi 1700-yillarning o'rtalarida Buyuk Britaniyada boshlangan va butun Yevropaga tarqalgan. Qo'shma Shtatlar bu davrda qishloq xo'jaligi va tabiiy resurslarni ishlab chiqarishga asoslangan edi. Sanoatdagi dastlabki yo'nalishlar paxtani qayta ishlash va to'qimachilik korxonalarini yo'nalishlarga asoslangan edi. Hidroenergetika ushbu ishlab chiqarish korxonalarini uchun asosiy energiya manbai bo'lgan va shuning uchun ular deyarli faqat AQShning shimoli-sharqida, tez harakatlanadigan daryolari bo'lgan yagona hududda joylashgan. Ayniqsa, ishlab chiqarishga ixtisoslashgan mintaqalarida sanoat mahsulotining yuqori konsentratsiyasiga ega bo'lish orqali qolgan hududlarga nisbatan tezroq rivojlanishini namoyon etgan. XX asrning boshlarida AQSH sanoatda global yetakchiga aylandi[4; 122-126 b.].

Shimoliy Amerika ishlab chiqarish joylashtirish Okeanga tutash va Qo'shma Shtatlarning logistik imkoniyatlaridan kelib chiqib joylashtirildi. Shimoliy Amerikaning shahar joylashuvi sanoatlashtirish yo'li bilan ixtisoslashtirildi. Mintaqadagi dastlabki aholi punktlarining

aksariyati kichik bo'lib, Sharqiy qirg'oqqa yaqin joylashgan. Aholi barqaror ravishda g'arbga qarab harakatlanib birinchi navbatda suv yo'llariga yaqin joylashgan.

Tahlil va natijalar. Sanoatdagi ish o'rinlari uchun shahar markaziga ko'chib o'tishga shoshilish ko'proq yer va keng, yakka tartibdagi uylarga intilish bilan almashtirilgan. Biroq, uy-joy zichligining pasayishi va uying kattaligi va maydonlarining ko'payishi bilan keng tarqaldi. Kengayish davom etar ekan, chekka shaharlar rivojlandi. Barcha ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish tarmoqlari shahar markaziga yaqin joylashganligi sababli, odamlar ko'pincha uydan ish joyiga piyoda borishlari yoki tramvaylar kabi samarali tranzit tizimlarini olishlari mumkin edi. Shaharlarni markazsizlashtirish nafaqat tarqalishga olib keldi, balki butunlay avtomobillarga bog'liq bo'lgan shahar atroflarini ham yaratdi. Kelajakda Florida, Tampa, Orlando, Mayami va Jeksonvill shaharlarini bog'laydigan bitta megapolisga aylanishi mumkin. Ushbu ulkan shahar aholi punktlari ijodiy uy-joy va transportni rejalashtirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Aglomeratsiya natijasida Qo'shma Shtatlar ham nisbatan kuchli iqtisodiyotga ega bo'lsa-da, daromadlar tengsizligi saqlanib qolmoqda. Xususan, Qo'shma Shtatlarda odamlarning taxminan 12 foizi qashshoqlik chegarasidan pastda yashaydi. Ushbu daromadlar tengsizligi geografik bo'lib, janubdagi Shtatlar mamlakatning qolgan qismida qashshoqlikdagi odamlarning konsentratsiyasiga ega. Ushbu mintaqaviy farqlar rivojlanishdagi tarixiy farqlar bilan bog'liq. Shimoliy hududlar birinchi bo'lib sanoatlashgani kabi, ular yuqori daromadli xizmat ko'rsatish sohalariga o'tgan birinchi sohalar bo'lgan. Kaliforniyadagi Silikon vodiysi va Texasning Ostin-San-Antonio mintaqasi kabi hududlar yuqori texnologiyali sanoat oqimiga ega bo'lsa-da, Janubning ba'zi hududlari asosan qishloq xo'jaligi va tabiiy resurslarga asoslangan iqtisodiyotlardan o'tishga sekinlashdi.

1.1.1-rasm. AQSH iqtisodiyotida aglomeratsiya jarayoni.

Nyu-York metropoliteni iqtisodiyotida bir muncha vaqt ofis sanoati hukmronlik qilmoqda. Bular o'nlab kompaniyalar va korporatsiyalar faoliyati uchun shtab-kvartira, bank va sug'urta klasteri, nashriyotlar va boshqa barcha xizmat ko'rsatish va boshqarish markazlari bo'lib, ular butun dunyo bo'ylab axborot tarmog'ini va ularning javoblarini tezda uzatishni talab qiladi.

Filadelfiya va Baltimor, sanoat merosi va shahar xarakteri jihatidan juda farq qiladi, so'nggi yillarda ular bir-biriga o'xshash bo'lishi mumkinligini ko'rsatdi. Filadelfiyaning ishlab chiqarish bazasi deyarli Nyu-Yorkdagi kabi diversifikatsiyalangan, garchi oziq-ovqat

mahsulotlarini qayta ishlash sanoatiga va kemasozlik va kemalarni ta'mirlashga katta e'tibor qaratilgan.

Bu faktlar, Amerika transport logistika tizimini rivojlantirish, innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish, va global savdoda samarali muvofiqlashish uchun katta e'tibor berishini ko'rsatadi. Amerika logistikasi, mamlakat bo'ylab va xalqaro miqyosda bir necha tarmoq va tizimlarni integratsiyalash orqali eng yaxshi sifatli xizmat ko'rsatishga harakat qilmoqda.

So'nggi yillarda Qo'shma Shtatlarda ishlab chiqarish pasayishi kuzatildi, chunki odamlar chakana savdo va moliya kabi xizmat ko'rsatish sohaslarida ishga joylashish yuqori hisoblanadi. Shunga qaramay, AQSH Xitoydan keyin dunyodagi ikkinchi yirik ishlab chiqaruvchi bo'lib qolmoqda. Ushbu jarayon deindustrializatsiya deb ataladi va mamlakat og'ir sanoat tarmoqlaridan ko'ra ko'proq xizmat ko'rsatishga yo'naltirilgan iqtisodiyotga o'tishi bilan ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlar bilan birga keladi.

Xitoyda sanoat hududlari mamlakatning iqtisodiy taraqqiyotini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi, ammo hozirgi holatda sanoat funksiyalarini amalga oshirish allaqachon hudud ekologiyasi uchun jiddiy xavf bilan birga keladi va natijada 100 000 dan ortiq aholi, shu jumladan, ushbu hududdagi zavodlarda 10 000 ga yaqin ishchilar sog'lomlashtirishga e'tibor qaratiladi. Xitoyda aglomelatsiya siyosatini amalga oshirishda ishlab chiqarish quvvatlarini saqlab qolgan holda tabiatning qo'shimcha qismlarini joylashtirish uchun hududiy resurslarni samarali o'zlashtirish orqali sanoat zonalarini ekologik va texnologik modernizatsiya qilish ishlarini amalga oshiradi. U yerda ushbu zonada ishlab chiqarish modernizatsiya qilish jarayonida hududiy resurslar va ishlab chiqarish quvvatlari mavjudligi va ushbu hududdagi buzilgan tabiiy komponentlarni maqsadli tiklash ishlari olib borilayotganligi aniqlandi.

Xitoyda aglomelatsiya jarayonida quyidagi strategiyalar asosida amalga oshiradi:

1. Landshaft muhiti holatining tobora yomonlashuvi bilan tavsiflangan depressiv hududlar, shu jumladan:

- buzilgan hududlar;
- sanoat poligonlari, tosh chiqindilari, ifloslangan suv omborlarini;
- o'z ahamiyatini yo'qotgan funksional zonalar hududlari;
- ishlamaydigan sanoat binolaridagi korxonalar;
- yopilishi taklif qilingan eskirgan sanoat korxonalarini;
- aloqa va omborxonalar;

- nam muhitda shamollar yo'nalishi bo'yicha ishlab chiqarish chiqindilari bilan qoplangan maksimal ifloslangan hududlar (yiliga 80 foizdan yuqori). Natijada, ishlab chiqarish maydoni atrofida iflos yomg'ir paydo bo'ladi, shuning uchun yo'naltirilgan drenajni tashkil qilish va yog'ingarchilikni tozalash orqali atrof-muhitni muhofaza qiladi.

2. Yanszi, Xuanxe, Sungari, Chjuszyan. Mekong, Saluin, Braxmaputra daryolari bo'ylab sanoat tovarlari savdosini rivojlantirish uchun suv transportlarini samarali harakati va flotlarni infratuzilmalarini yaxshilash loyihalarini amalga oshirish.

3. Samarasiz foydalaniladigan hududlarni — qurilish uchun noqulay hududlar (baland adirlar zonalarini, kattaroq bo'shliqlar zonalarini, atrof-muhitni ifloslantiruvchi zonalar, bo'sh tuproq zonalarini), keng maydonga ega bo'lgan tabiiy asosni shakllantirish uchun ushbu hududlar landshaftni ekologik jihatdan o'zgartirish maydonlariga aylinishi va ularning holati

shahar va sanoat aglomeratsiyasini uyg'unlashtirish uchun estetik muammolarni hal qilishda yangi yondashuvlarni yo'lga qo'ygan.

Xitoyning ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarini hisobga olgan holda ishlab chiqarish jarayonini saqlab qolish bilan sanoat aglomeratsiya ekologik rekonstruksiya qilishning hozirgi xalqaro tendensiyalari tahlili shuni ko'rsatadiki, asosiy yondashuvlar quyidagilardan iborat: yangi yashil yo'laklarni shakllantirish, hududlarni kengaytirish va maksimal darajada tabiiy to'ldirish, ishlab chiqarish hududida yashil hududlarni yaratish, bo'shagan hududlarda yashil vohalarni joylashtirish, doimiy tabiiy asos yaratish.

Xulosa va tavsiyalar. Amaliyotda bo'shagan sanoat hududlarida savdo yoki dam olish majmualari, biznes markazlari yoki turar-joy binolarini Xitoy tajribasidan kelib chiqib, O'zbekistonda xam sanoat aglomeratsiyasini samarali ishlab chiqishda ekologik jihatdan uyg'unligini ishlab chiqish samarali bo'ladi. Yana bir yo'nalish sifatida mamlakatda samarasiz tarmoqlarni yopish, ularning funksiyalarini tugatish va yangi ekologik jihatdan landshaft hududlarni yaratish bo'lishi mumkin. Biroq, Xitoy iqtisodiy vaziyat ekologik muammoli sohalarni to'liq yopishga yoki ularni boshqa joylarga ko'chirishga imkon bermaydi. Iqtisodiy nuqtai nazardan, atrof-muhitni qayta tiklash bo'yicha bir vaqtning o'zida ish olib boradigan ishlab chiqarish quvvatlarini izchil modernizatsiya qilish Xitoy va Gonkong shahri uchun mavjud sanoat hududlarini rivojlantirish uchun asosiy variant bo'ladi.

Aglomeratsiyalar, ko'plab tarmoqlarni birlashtirib, birlikdagi resurslardan foydalanishga imkoniyatini beradi. Shahar joylarining guruhlanishida sanoat aglomeratsiya jarayoni intensiv ishlab chiqarish, mehnat resurslarini birlashgan, kompakt joylashuvi hisoblanadi. Bu yondashuvda aglomeratsiyaning geografik talqini ustunlikni ta'minlaydi. Iqtisodiy nuqtai nazardan, shahar markazga yaqin atrofdagi va qo'shni shaharlarning joylashuvi hisobga olinishi bilan bir qatorda, ishlab chiqarish transport, energetika, injener kommunikatsiya infratuzilmalarining umumiy rivojlanishi aglomeratsiya jarayonlarini o'zida aks ettiradi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi «O'zbekiston — 2030» strategiyasi to'g'risida”gi PF-158-son Farmoni. – www.lex.uz.
2. Садыков А.М. Новая стратегия развития Узбекистана: формирование, приоритеты, реализация // Монография. Ташкент, Узбекистан, 2019. –511 с.
3. Tursunov K.B. Investitsiyaviy salohiyatni oshirishda marketing strategiyalarini qo'llash (Navoiy viloyati misolida). 08.00.11 -“Marketing” ixtisosligi. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. TDIU, Toshkent – 2023-yil. 92-bet
4. Hakimov Z.A. Yengil sanoat korxonlari raqobatbardoshligini marketing strategiyalari asosida oshirish. Iqtisod fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya avtoreferati. –Toshkent, 2018. –17 b.
5. <https://www.eiu.com/n/webinars/industries-in-2023/>
6. Fan C. C., Scott A. J. Industrial agglomeration and development: a survey of spatial economic issues in East Asia and a statistical analysis of Chinese regions //Economic geography. – T.: 2003. №. 3. – С. 295-319.
7. Barry F., Görg H., Strobl E. Foreign direct investment, agglomerations, and demonstration effects: An empirical investigation //Review of world economics. – 2003. – T. 139. – S. 583-600.

8. [https://socialsci.libretexts.org/Bookshelves/Geography_\(Human\)/World_Regional_Geography_\(Finlayson\)/04%3A_North_America/4.03%3A_Industrial_Development_in_North_America](https://socialsci.libretexts.org/Bookshelves/Geography_(Human)/World_Regional_Geography_(Finlayson)/04%3A_North_America/4.03%3A_Industrial_Development_in_North_America).
9. Behrens K., Robert-Nicoud F. Agglomeration theory with heterogeneous agents //Handbook of regional and urban economics. – 2015. – T. 5. – S. 171-245.
10. Behrens, K., Duranton, G., & Robert-Nicoud, F. (2014). Productive cities: Sorting, selection, and agglomeration. *Journal of Political Economy*, 122(3), –507-553.
11. Bolter K., Robey J. Agglomeration Economies: A literature review. – 2020.
12. Brülhart, M. and Sbergami, F. (2009) Agglomeration and Growth: Cross-Country Evidence. *Journal of Urban Economics*, 65, –48-63.
13. Buckley P. J., Casson M. The internalization theory of the multinational enterprise: Past, present and future //British Journal of Management. – 2020. – T. 31. – №. 2. – S. 239-252.
14. Chen L., Sun B. and Xie X. (2019) Spillover Effect of Economic Growth of Industrial Agglomeration. Based on New Economic Geography. *Journal of Capital University of Economics and Business*, 42-52.
15. Bolter K., Robey J. Agglomeration Economies: A literature review. – 2020.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/9 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).